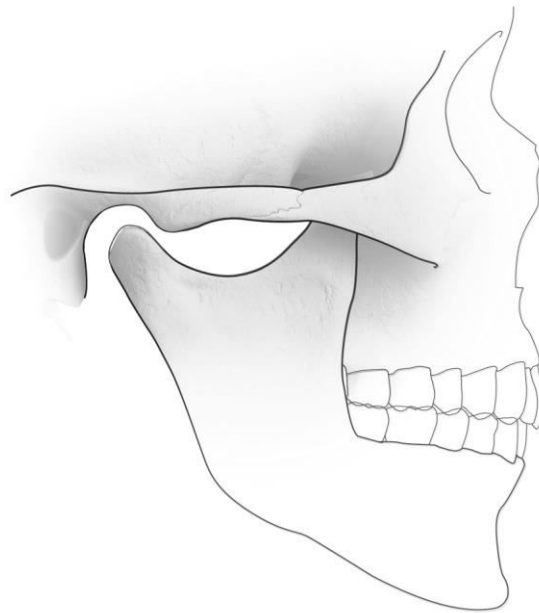

Speekselklierfunctie

Speekselklierfunctie

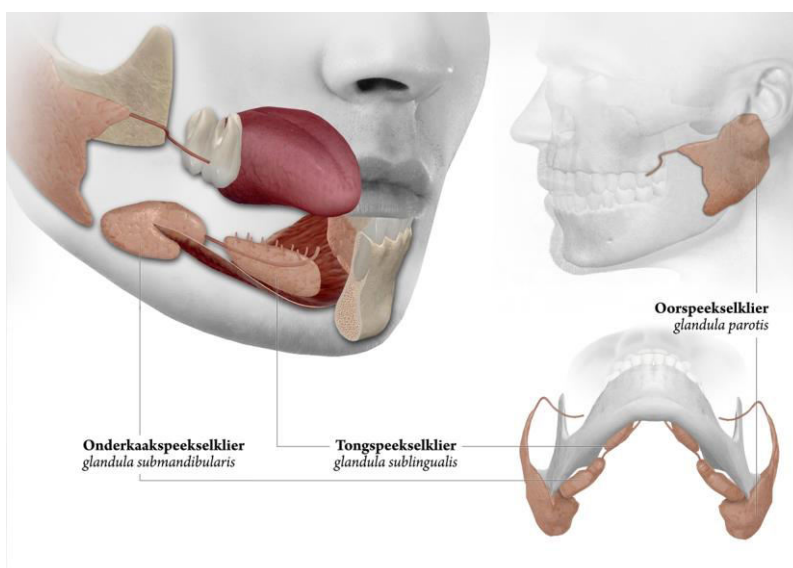
Wat is de functie van de speekselklieren?

De speekselklieren zorgen voor de productie van speeksel. Speeksel draagt onder andere zorg voor een goede bevochtiging en smering van de slijmvliezen, waardoor onbelemmerd spreken, eten en slikken mogelijk is. Ook draagt het zorg voor een goede zelfreiniging van de mondholte, waardoor achtergebleven voedselresten snel worden afgebroken en/of afgevoerd. Speeksel beschermt de slijmvliezen tegen het ontstaan van ontstekingen, beschermt de tanden en kiezen tegen het ontstaan van tandcariës (=gaatjes) en tandvleesaandoeningen, en speelt een belangrijke rol bij de smaakgevoelenswaarneming.

Het grootste deel van de speekselvloed wordt gemaakt door de 3 grote speekselklieren die dubbelzijdig voorkomen (zie afbeelding):

- 1 – De oorspeekselklier (glandula parotidea)
- 2 – De onderkaakspeekselklier (glandula submandibularis)
- 3 – De tongspeekselklier (glandula sublingualis).

Daarnaast wordt speeksel aangevoerd door meerdere kleine speekselklieren, die verspreid in de mond voorkomen.

Speeksel wordt geproduceerd door klierbesjes in de speekselklier. De oorspeekselklier en sommige kleine speekselkliertjes produceren waterig (sereus) speeksel en de tongspeekselklier en het merendeel van de kleine speekselkliertjes produceren slijmerig (muceus) speeksel. De onderkaakspeekselklier kan, afhankelijk van de situatie, zowel waterig als slijmerig speeksel produceren. Het karakter van het zogenaamde 'totaal speeksel', dat wil zeggen het speeksel uit alle speekselklieren samen, is dus erg afhankelijk van de bijdrage van de verschillende speekselklieren.

De hoeveelheid speeksel die per minuut wordt uitgescheiden varieert van minder dan 0,1 ml/min tijdens de slaap tot 4-6 ml/min bij maximale stimulatie. De totale hoeveelheid speeksel per 24 uur wordt geschat op 500-600 ml, maar kan individueel hogere waarden aannemen, tot meer dan 1000 ml per 24 uur. Ongeveer de helft (300 ml) wordt geproduceerd in rusttoestand (ongestimuleerd speeksel), de rest wordt uitgescheiden onder invloed van verschillende soorten stimuli (gestimuleerd speeksel). De voornaamste stimuli zijn kauwen en smaakstoffen, dus een deel van de speekselproductie wordt gestimuleerd door het eten. 's Nachts wordt vrijwel geen speeksel uitgescheiden (circa 10 ml/ 8 uur). De oorspeekselklieren scheiden in rust nauwelijks speeksel uit; de speekselproductie van deze speekselklieren neemt toe naarmate het prikkelniveau hoger is (vooral kauwen is een sterke prikkel). Dit gaat vooral ten koste van de relatieve bijdrage van de onderkaakspeekselklieren. De bijdrage van de ondertongspeekselklier en de kleine speekselklieren is vrij constant. Met toename van de leeftijd treden veranderingen op in de speekselklieren, in het bijzonder neemt de hoeveelheid vetweefsel in de speekselklieren toe en neemt het aantal klierbesjes af. Bij een gezond persoon leidt dit bij ouder worden echter niet tot veranderingen in de hoeveelheid gestimuleerd totaal speeksel die per dag kan worden uitgescheiden. Wel is de speekseluitscheiding bij de vrouw meestal lager dan die bij de man. Met het stijgen van de leeftijd neemt de hoeveelheid speeksel die in rust wordt afgescheiden vaak wat af. Vooral in de nacht kan daardoor een droog gevoel in de mond optreden.

Waar liggen de speekselklieren?

Rond de mond bevinden zich, zoals eerder genoemd drie paar grote speekselklieren (zie eerdere afbeelding) en onder het slijmvlies van de mond talrijke kleine speekselklieren:

De **oorspeekselklier** (glandula parotidea, 14-28 gram) is de grootste speekselklier. De mens heeft twee oorspeekselklieren die beiderzijds vóór en onder het oor zijn gelegen. De uitvoergang mondt in de wang uit ter hoogte van de kiezen in de bovenkaak. De oorspeekselklier scheidt alleen sereus speeksel uit.

De **onderkaakspeekselklier** (glandula submandibularis, 7-8 gram) is beiderzijds onder en binnen de kaakhoek gelegen. De uitvoergang mondt in de mondbodem achter de voortanden uit, juist naast het tongbandje. De onderkaakspeekselklier scheidt zowel sereus als muceus speeksel uit.

De **tongspeekselklier** (glandula sublingualis, 3 gram) is beiderzijds in de mondbodem gelegen als een richel ter weerszijden van de tong. De ondertongspeekselklier mondt met talrijke uitvoergangetjes uit in de mondbodem. De ondertongspeekselklier scheidt muceus speeksel uit.

De **kleine speekselklier**tjes (glandulae salivariae minores, minder dan 10 milligram/klier), waarvan het aantal op vele honderden wordt geschat, liggen verspreid onder het slijmvlies van het gehemelte, de lip, de wang en de tong. Elk speekselklier tje heeft zijn eigen uitvoergang. De kleine speekselklier tjes scheiden vooral mucus speeksel uit.

Blijvend verlies van functie is moeilijk te behandelen. Vaak kauwen (suikervrij snoep met een krachtige smaak) geeft verlichting en stimuleert de productie van speeksel. Extra poetsen met fluoride-houdende tandpasta voorkomt bijkomende klachten, zoals het ontstaan van tandbederf (cariës) en/of tandvleesontstekingen (gingivitis). In de handel is kunstspeeksel van diverse samenstelling verkrijgbaar. De speekselklieren kunnen ook gestimuleerd worden met een medicament. Zie voor verdere informatie over gestoorde functie van de speekselklieren ook de patiënteninformatie 'Overmatige speekselvloed, monddroogheid & het syndroom van Sjögren'.

Vragen

Het is belangrijk dat u juiste en duidelijke informatie krijgt. Met deze informatie beslist u, samen met uw MKA-chirurg, of u de behandeling laat doen. Heeft u na het gesprek met de MKA-chirurg en na het lezen van deze folder nog vragen, stel deze dan gerust. Schrijf uw vragen van tevoren op, zodat u niets vergeet.

Heeft u vragen of problemen of kunt u niet naar de afspraak komen, bel dan:

Polikliniek mond-, kaak- en aangezichts chirurgie (MKA-chirurgie)

Tijdens kantooruren van maandag t/m vrijdag

Spaarne Gasthuis (023) 224 00 80

Rode Kruis Ziekenhuis (0251) 265 697

Buiten de normale werktijden belt u de afdeling spoedeisende hulp

Spaarne Gasthuis locatie Haarlem Zuid (023) 224 48 80

Spaarne Gasthuis locatie Hoofddorp (023) 224 68 80

Rode Kruis Ziekenhuis (0251) 265 470

Algemene adresgegevens

Spaarne Gasthuis locatie Haarlem Zuid

Boerhaavelaan 22, 2035RC Haarlem

Telefoonnummer polikliniek: (023) 224 00 80

Telefoonnummer algemeen: (023) 224 00 00

Postadres: Postbus 417, 2000 AK Haarlem

Website algemeen: www.spaarnegasthuis.nl

E-mail polikliniek: kaakchirzuid@spaarnegasthuis.nl

Spaarne Gasthuis locatie Hoofddorp

Spaarnepoort 1, 2134 TM Hoofddorp

Telefoonnummer polikliniek: (023) 224 00 80

Telefoonnummer algemeen: (023) 224 00 00

Postadres: Postbus 770, 2130 AT Hoofddorp

Website algemeen: www.spaarnegasthuis.nl

E-mail polikliniek: polikaak@spaarnegasthuis.nl

Rode Kruis Ziekenhuis

Vondellaan 13, 1942 LE Beverwijk

Telefoonnummer polikliniek: (0251) 26 56 97

Telefoonnummer algemeen: (0251) 26 55 55

Postadres: Postbus 1074, 1940 EB Beverwijk

Website algemeen: www.rkz.nl

Op de locaties Heemstede en Haarlem Noord van het Spaarne Gasthuis zijn geen poliklinische voorzieningen van de afdeling mond-, kaak- en aangezichtschirurgie.

Disclaimer MKA Kennemerland spant zich in om de inhoud van deze patiënteninformatie zo vaak mogelijk te actualiseren en/of aan te vullen. Ondanks deze zorg en aandacht is het mogelijk dat inhoud onvolledig en/of onjuist is.

Copyright Alle rechten van intellectuele eigendom betreffende deze materialen liggen bij MKA Kennemerland. Kopiëren, verspreiden en elk ander gebruik van deze materialen is niet toegestaan zonder schriftelijke toestemming van MKA Kennemerland.

Met dank aan de NVMKA (Nederlandse Vereniging voor Mondziekten, Kaak- en Aangezichtschirurgie) voor het gebruik van de tekst.